

Lókút, Hosszú-árok földtani alapszelvény (J-26) természeti emlék – összefoglaló

Az Öreg-Bakony kistáj középső részén, a Lókúti-legelő erdővel borított déli oldalán helyezkedik el a nemzetközi viszonylatban is jól ismert „**hosszú árok**”, amit a település keleti végétől, a szántóföldek közti földúton mintegy másfél kilométeres gyaloglással lehet elérni.

A szelvény két kisebb, régi kőfejtő egymás fölötti, 4–5 méteres teraszaival indul, majd árokként folytatódik egészen a hegytető szélső zónájáig, így célszerű alulról, a legidősebb kőzetek felől kezdeni a nevezetes rétegsor tanulmányozását. A 250 méteres mesterséges feltárásban összesen 6 földtani formáció majdnem folyamatos rétegsorával találkozhat az érdeklődő az alsó-jurából, illetve a középső-jura alsó részéből.

Legalul, a kis kőfejtő aljába vésett gödörben éppen csak előbukkannak a **Kardosréti Mészke Formáció** *dachsteini mészke* emlékeztető, de *Lofer-ciklus*¹ nélküli, enyhén rózsaszín árnyalatú legfelső padjai, amiben legfeljebb néhány pörgekarú (*brachiopoda*)² található. Erre éles határral települ a világos vörös, tengerililiom (*krinoidea*)³ váztöredékeket tartalmazó **Pisznicei Mészke Formáció**, korjelző *ammonitesz*⁴ faunával. A benne jellemzően előforduló *sztilolitok*, azaz réteglapokon mutatkozó, szeszélyes lefutású törési rendszerek, amelyek mentén az idősebb és a fiatalabb rétegrészek szinte „egymásba nyomodnak”.

Az egész szelvény jellegét meghatározó **Isztiméri Mészke Formáció** nagyon változatos megjelenésű. Alsó 45 métere szürke tűzköves, uralkodóan finomszemcsés biogén alkotóelemekkel (pl. tüskésbőrű váztöredékek). Feljebb egy vékony, világos vörös, ammoniteszes mészke-közbetelepülés látható. A formáció következő, vörös tűzköves részének alsó szakasza *krinoideás* mészke *Posidonia* kagylókkal. Változó mennyiségben színezik barnászöld és vörös tűzköves-betelepülések, amelyek a középső harmadában túlsúlyba jutnak. Feljebb, az *isztiméri mészke*-be települve 2,5 méter vastagságban jelenik meg az agyagos gumóközökkel, agyagfilm bevonatú mészkegumókkal, apró tűzkögumókkal tarkított, „*ammonitico rosso*”⁵ típusú **Tűzkövesárki Mészke Formáció**. Ebben az alsó néhány *krinoideás* réteg felett egyenetlen, agyagos, márgás felszínű, gyéren ammoniteszes rétegek, majd lábasfejűekben gazdag vörös mészkepadok következnek. Ezekre éles határral települ az *isztiméri mészke* záró rétegcsoportjaként a sárgásszürke, tűzköves, *krinoideás* mészke.

Újabb éles határral következik az **Úrkúti Mangánérc Formáció**. Nevével ellentétben itt ércet nem, csak pár centiméteres mangán-oxid kérget látunk a fekvő mészkekövön, illetve föllette méternyi vastag, mangánszemcsés sárga agyagot. Ezen két méter vastagságban mangán-karbonát sávokat tartalmazó márga települ.

Az alapszelvény legfelső képződménye már a középső-jurába is átnyúló **Eplényi Mészke Formáció**, ami szintén éles határral települ a fekvőjére. Alsó része szürke, lemezesen réteges, helyenként pados megjelenésű, szürke és vörös tűzkögumókat tartalmazó mészke. Középső szakasza itt nincs feltárva, de innen északra mintegy száz méterre – az ún. „*tankcsapda*” mesterséges gödrében – már a felső szakasza tanulmányozható.

¹ árapályövi ciklus (a terület időnként szárazra került, majd ismét elöntötte a tenger)

² kagylókra emlékeztető, kéthéjú külső vázzal rendelkező tapogató-csillókoszorús állatcsoport

³ tengerililiomok: tüskésbőrű állatok, melyek zömmel hosszú, ötszögletű mészlemezektől álló nyéllel rögzültek az aljzathoz, és ennek csúcsán ült az ún. kehely

⁴ a külső mészvázas lábasfejűek kihalt csoportja

⁵ vörös, gumós kifejlődésű mészke